

SCIENCE PROBLEMS.UZ

ISSN: 2181-1342 (ONLINE)

№ 5 (3) - 2023

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES
AND SOCIAL SCIENCES

ЭЛЕКТРОН ЖУРНАЛ

ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ

ELECTRONIC JOURNAL

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васида Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш

ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарқанд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Crossref DOI:

Тахририят Crossref DOI нинг расмий аъзоси ҳисобланади ва 10.47.390 DOI префиксига эга. Ҳар бир нашр ва илмий мақолага индивидуал Crossref DOI рақами берилади.

Google Scholar

Журнал Google Scholar (Академия) да индексацияланади.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият.

Тахририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

<i>Raurov Soyib Saidovich-</i> MUSTAMLAKASHILIK SIYOSATI VA MAHALLIY O'ZINI-O'ZI BOSHQARUV	8-13
<i>Мухамедова Муниса Сабировна</i> ЭКСПЕРТИЗА, АТРИБУЦИЯ И МУЗЕЕФИКАЦИЯ КОЛЛЕКЦИЙ ФАРФОРА И ФАЯНСА	14-22
<i>Қахрамон Бахридинов Набиевич</i> ФАРҒОНА ВОДИЙСИДА БОШЛАНГАН ОЧАРЧИЛИКНИНГ САБАБЛАРИ ҲАМДА 1917-1918 ЙИЛЛАРДАГИ ИҚТИСОДИЙ АҲВОЛ	23-31
<i>Siddiqov Mirshod Baxtiyorovich</i> TOSHKENT PROTEZ-ORTOPEDIYA SANOAT KORXONASINING FAOLIYATI (1941-1945 YILLAR)	32-37

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

<i>Курпаяниди Константин Иванович</i> KICHIK SANOAT KORXONALARINING INSTITUTSIONAL MUNITINING TADQIQOT METODOLOGIYASINING AYRIM XUSUSIYATLARI	38-50
<i>Хажимуратов Абдуқаҳҳор Абдумуталович</i> ОЛИЙ ТАЪЛИМ ИЛМИЙ МУҲИТИДА ИНСОН КАПИТАЛИНИ ФАОЛЛАШТИРИШ МАСАЛАСИ	51-65
<i>Очилов Немат Явқочович</i> ҲУДУДЛАРНИ ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНТИРИШНИ БАҲОЛАШ ВА ПРОГНОЗЛАШТИРИШНИНГ УСЛУБИЙ АСОСЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	66-73
<i>Nuraliyev Temurjon Erkinjon o'g'li</i> BIZNES JARAYONLARINI AVTOMATLASHTIRISHNING ANAMIYATI VA UNING TASHKILOT SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	74-82
<i>Қаршиев Келдиёр Эшпулатович</i> ЎЗБЕКИСТОН СУҒУРТА БОЗОРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎЛЛАРИ ХИТОЙ ТАЖРИБАСИ АСОСИДА	83-87
<i>Isomitdinova Gulbaxor Kurbonaliyevna</i> INVESTITSIYALARNING IQTISODIY ANAMIYATI VA UNING YANGI RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	88-98
<i>Normatova Madinaxon Ibrohimjon qizi, Xamidova Mamlakat To'xtasinovna</i> KOMPANIYALAR FAOLIYATINI TASHKIL ETISHDA MARKETING TADQIQOTLARINING ANAMIYATI	99-107
<i>Фаттахова Муниса Абдухамитовна</i> ВЛИЯНИЕ ЦИФРОВИЗАЦИИ НА КОНКУРЕНТНЫЕ ПРЕИМУЩЕСТВА КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ.....	108-117
<i>Zaynutdinova Umida Djalalovna</i> THEORETICAL DESCRIPTION OF THE MARKETING SYSTEM OF AUTOMOTIVE ENTERPRISES	118-127

09.00.00 – ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

<i>Shigabutdinova Dina Yassaviyevna</i> THE LINGUISTIC SYSTEM OF THE PHILOSOPHY OF GRAMMAR.....	128-134
<i>Sattarov Fozil Faxritdinovich</i> O‘SMIRLARNI XULQ-ATVORIDAGI MUAMMOLARNI HAL QILISH	135-140
<i>Пардаева Марҳабо Давлатовна</i> НАҚШБАНДИЯ ТАЪЛИМОТИ НАВОИЙ ИЖОДИНИНГ ҒОЯВИЙ АСОСИ СИФАТИДА.....	141-147
<i>Kurbanova Sevvara Asanbaevna</i> THE USAGE OF JADID METHODS IN DEVELOPING YOUTH LEARNING COMPETENCE...	148-155

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

<i>Xusanova Yulduz Abdirazzoqovna</i> THE INNOVATIVE APPROACH IN LEXICAL UNITS ON JOURNALISM	156-160
<i>Xolmatova Malika Ibadullayevna</i> INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDAGI ADJEKTIV KOMPONENTLI KOMPATIV FRAZEOLGIK BIRLIK LARNING QIYOSIY TAHLILI	161-166
<i>Raximova Muyba Temirovna</i> NEMIS TILIDAGI PAYT ERGASH GAPLI QO‘SHMA GAPLARNING O‘ZBEK TILIDA LEKSIK IFODALANISHI	167-172
<i>Ruzieva Djuletta Elmurodovna</i> NEMIS TILIDAGI MODAL FE‘LLARNING O‘ZBEK TILIDA SINTAKTIK IFODALANISHI	173-178

13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

<i>Jumaboyev Nabi Pardaboyevich</i> SHARQ MUTAFAKKIRLARI TA‘LIMOTLARI MAZMUNIDAGI ESTETIK, MA‘NAVIY, TARBIYAVIY QADRIYATLARDAN FOYDALANISH OMILLARI	179-187
<i>Одилов Ёрқин Жўраевич</i> ФИЗИКА ФАНИ АСОСИДА ТАЛАБАЛАРНИ ЛОЙИХАВИЙ-КОНСТРУКТОРЛИК ФАОЛИЯТИГА ТАЙЁРЛАШ	188-193
<i>Mamatqosimov Jahongir Abirqulovich</i> ETYUDLAR ORQALI BO‘LAJAK REJISSORLARNING KASBIY BILIM VA KO‘NIKMALARINI TAKOMILLASHTIRISH	194-199
<i>Babadjanov Axmadjan Xudoyberdiyevich</i> TALABALARGA TASVIRIY SAN‘ATDAN PORTRET CHIZISHNI O‘RGATISHDA FIZIOGNOMIKANING TUTGAN O‘RNI	200-208
<i>Хакимова Дилдора Машрабжоновна</i> ИННОВАЦИОННАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ НЕОТЪЕМЛЕМАЯ ЧАСТЬ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПЕДАГОГА	209-213
<i>Bo‘riboeva Dilraboхon Norboy qizi</i> TALABALARNING GRAFIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	214-217
<i>Kadirov Ramz Turabovich</i> KVINTILIAN NUTQIY USLUBLARINING TALABA-AKTYORLAR SAHNAVIY NUTQINI TAKOMILLASHTIRISHDAGI PEDAGOGIK AHAMIYATI	218-222

<i>Usmanov Botir Allaberdiyevich</i> INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARI TAYYORLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	223-230
<i>Nusharov Bobir Bolbekovich</i> BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARINI KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARINING PEDAGOGIK DOLZARB MASALALARI.....	231-236
<i>Mamatqosimova Nodira</i> BO'LAJAK MADANIYAT XODIMLARINING BADIY DIDINI RIVOJLANTIRISHDA SENOGRAFIYA MASALALARI	237-241
<i>Eliboyeva Lola Sulaymonovna</i> BOSHLANG'ICH SINFLARDA BILIMLARNI O'ZLASHTIRISHNING DIDAKTIK ASOSLARI	242-247
<i>Mustafayev Yoqubjon Xayrullayevich</i> JISMONIY TARBIYA MUTAXASSISLARINI KOMPETENTLI TAYYORLASHNING DIDAKTIK MASALALARI	248-253
<i>Inoyatov Odiljon Sobitovich, Yakubova Nafisa Odiljanovna</i> O'QUVCHILAR BILISH VA GRAFIK FAOLIYATINING RIVOJLANTIRISH PEDAGOGIK MUAMMOLARI	254-261
<i>Raxmanova Dildora Abdulxamid qizi</i> O'QIB TUSHUNISH KO'NIKMASINI RIVOJLANTIRISHDA METAKOGNITIV STRATEGIYADAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI	262-266
<i>Yusupova Shoxista Alimjanovna</i> TASVIRIY SAN'AT TO'GARAK MASHG'ULOTLARIDA QO'YILADIGAN ZAMONAVIY PEDAGOGIK TALABLAR	267-273
<i>Пуримбетов Бахыт Аллабаевич</i> БЎЛАЖАК ЎҚИТУВЧИЛАРНИНГ ТЕАТР ПЕДАГОГИКАСИДАН ФОЙДАЛАНИШ ИМКОНИАТЛАРИ	274-279
<i>Байбаева Мухайё Худайбергеновна, Имомов Инъомиддин Абдулхамидович</i> БОШҚАРУВ ФАОЛИЯТИДА СОҒЛОМ ВА ИЖОДИЙ МУҲИТНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА БОШҚАРУВ КОМПЕТЕНЦИЯЛАРИ (HARD SKILLS) ВА (SOFT SKILLS) РАҶБАР ПРОФЕССИОНАЛИЗМИНИ ИФОДАЛАШ БИРЛИГИ СИФАТИДА	280-285
<i>Мельзиддинов Руслан Адхамович</i> ФУТБОЛЧИЛАРНИНГ ТЕХНИК-ТАКТИК ҲАРАКАТЛАРИ САМАРАДОРЛИГИНИНГ ЖИСМОНИЙ ТАЙЁРЛАНГАНЛИК ДАРАЖАСИ БИЛАН БОҒЛИҚЛИГИ	286-292
<i>Xurramov Rustam Sayfiddinovich</i> BOSHLANG'ICH SINFLARDA O'QUVCHILARINING EVRISTIK QOBILİYATINI RIVOJLANTIRISH	293-299
<i>Kayumov Erkin Kazakbayevich</i> TO'GARAK MASHG'ULOTLARIDA O'QUVCHILARNI KAMOLIDDIN BEHZODNING IJODI BILAN TANISHTIRISHNING AHAMIYATI	300-310

08.00.00 – Иқтисодиёт фанлари

Nuraliyev Temurjon Erkinjon o'g'li,
Farg'ona Politexnika Instituti,
"Menejment" kafedrasasi assistenti,
e-mail: tima4184@gmail.com

BIZNES JARAYONLARINI AVTOMATLASHTIRISHNING AHAMIYATI VA UNING TASHKILOT SAMARADORLIGIGA TA'SIRI

Annotatsiya. Ushbu maqolada biznes jarayonlarini avtomatlashtirish orqali kompaniya istiqbolini ta'minlash mumkinligi haqida fikr yuritiladi, zero, biznes-jarayonlarni avtomatlashtirish tizimini joriy yetish operatsiyalar tezligini oshiradi, ish faoliyatini sifat jihatidan yaxshilaydi va katta hajmdagi ma'lumotlarda kompaniyani boshqarish jarayonini soddalashtiradi. Maqola doirasida ko'plab biznes jarayoniga avtomatlashtirishning ta'siri ko'rib chiqildi va tahlil etildi, so'ngra umumiy xulosalar shakllantirildi, takliflar berildi.

Kalit so'zlar: biznes jarayonlari, boshqaruv jarayoni, biznes jarayonlarini avtomatlashtirish, avtomatlashtirish, ishlarini robotlashtirish, texnologik samaradorlik.

Нуралиев Темуржон Эркинжон угли,
Ферганский Политехнический Институт,
ассистент, кафедры "Менежмент",

ВАЖНОСТЬ АВТОМАТИЗАЦИИ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ ОРГАНИЗАЦИИ

Аннотация. В этой статье рассматривается, как можно обеспечить перспективу компании за счет автоматизации бизнес-процессов, ведь внедрение системы автоматизации бизнес-процессов увеличивает скорость операций, качественно повышает производительность и упрощает процесс управления компанией в больших объемах данных. В рамках статьи было рассмотрено и проанализировано влияние автоматизации на многие бизнес-процессы, а затем сформулированы общие выводы, даны предложения.

Ключевые слова: бизнес-процессы, процессы управления, автоматизация бизнес-процессов, автоматизация, роботизация, технологическая эффективность.

Nuraliyev Temurjon Erkinjon o'g'li,
Fergana Polytechnic Institute,
Assistant, Department of "Management",

THE IMPORTANCE OF BUSINESS PROCESS AUTOMATION AND ITS IMPACT ON THE EFFECTIVENESS OF THE ORGANIZATION

Abstract. This article discusses how to ensure the company's perspective by automating business processes, because the introduction of a business process automation system increases the speed of operations, qualitatively increases productivity and simplifies the process of managing a company in large amounts of data. Within the framework of the article, the impact of automation on many business processes was considered and analyzed, and then general conclusions were formulated, suggestions were given.

Keywords: business processes, management processes, automation of business processes, automation, robotization, technological efficiency.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SP1342V3I5Y2023N08>

Kirish. Qattiq raqobat sharoitida muvaffaqiyatli ishlash zarurati korxonaning biznes jarayonlari samaradorligiga o'z talablarini qo'yadi. Samaradorlikni oshirish muammosini hal qilish jarayonlarni axborot bilan ta'minlash bilan uzviy bog'liqdir, shuning uchun bugungi kunda deyarli barcha korxonalar o'zining axborot tizimini yaratish zarurligiga shubha qilmaydi. Ushbu sohada qaror qabul qiladigan odamlarning aksariyati axborot tizimini yaratish yoki qurish masalalari biznes jarayonlarini takomillashtirish muammolari kontekstida hal qilinishi kerak degan fikrga qo'shilishadi. Shuningdek, bu tizim, yeng samarali ishlab chiqarish siklini doimiy ravishda axborot bilan ta'minlaydigan tizim bo'ladi — yangi mahsulotni yaratishdan boshlab to uning seriyali ishlab chiqarib uni iste'molchiga yetkazib berishgacha.

Shu bilan birga, korxonalarining axborot tizimlarini joriy etishga tayyorligiga qaramay, ularni qurish va amalga oshirish usullariga yondashuvlar, yumshoq qilib aytganda, xilma-xildir. Shu bilan birga, axborot tizimini joriy etishni boshlagan har qanday korxonada ushbu jarayonni eng qisqa vaqt ichida va yuqori sifatda amalga oshirishga intiladi, shu munosabat bilan amalga oshirish jarayonini tashkil etishga qo'yiladigan talablarni oshiradi. Joriy etishning zamonaviy usullari jarayon yondashuvi deb ataladigan narsaga asoslanadi va bunday amalga oshirishning o'zi odatda jarayonga yo'naltirilgan yoki oddiygina jarayon deb ataladi. Uni qo'llash imkoniyati amalga oshirilayotgan tizimga ma'lum talablarni qo'yadi. Avvalo, bunday tizimda korxonaning biznes jarayonlarini takrorlash va ularni takomillashtirish vositalarining mavjudligi zarur. Boshqa talablar qatorida yagona axborot muhitining mavjudligi va foydalanuvchilarning bir xil axborot obyektlari bilan birgalikda ishlash qobiliyati muhimdir.

Ma'lumki, ishlab chiqarishni rejalashtirish va boshqarish jarayonlari ishlab chiqarishni loyihalash va texnologik tayyorlash bosqichida paydo bo'ladigan ma'lumotlarga asoslanadi. Binobarin, butun axborot tizimining samaradorligi ushbu bosqichda olingan ma'lumotlarning dolzarbligi va to'liqligiga bevosita bog'liq. Boshqacha qilib aytganda, ishlab chiqarishni loyihalash va texnologik tayyorlash ishlab chiqarish masalalarini hal qilish uchun axborot asosi bo'lib xizmat qiladi.

So'nggi bir necha yil ichida biznes jarayonlarini avtomatlashtirish va robotlashtirish jadal rivojlanishi kuzatildi. Global raqamli jarayonlarni avtomatlashtirishning kelajagi ham yorqin va bulutsiz: ushbu bozor 2018-yildagi 6,77 milliard dollardan 2023-yilga kelib 12,61 milliard dollargacha o'sishi kutilmoqda [1].

Zamonaviy kapitalistik iqtisodiyotdagi tashkilotlar uchun biznes jarayonlarini boshqarish har doim muhim bo'lgan. Biznes jarayonlarini boshqarish kompaniyalarga o'zlarining "hozirgi holatini" tushunishga, takomillashtirish sohalarini aniqlashga va rivojlanish, samaradorlik va rentabellikni oshirish uchun harakatlar rejalarini ishlab chiqishga imkon beradi. Bozor iqtisodiyotida moliyalashtirish manbalarining ishonchliligi, xavfsizligi, riskiligi, daromaddorligi, likvidiligi, aniq maqsadlari va ularga erishish usullari o'rtasida chambarchas aloqadorlik bor [14]. Shuningdek, biznes jarayonlarini boshqarish axborot texnologiyalari va operatsion texnologiyalarga investitsiyalarni biznes strategiyasi bilan uyg'unlashtirishning kalitidir.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Sanoatning barcha tarmoqlarida texnologik taraqqiyot asosan ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish darajasi bilan belgilanadi. Jarayonlarni avtomatlashtirish mehnat unumdorligini oshiradi, xizmat ko'rsatuvchi xodimlar sonini kamaytiradi, mehnat sharoitlarini yaxshilaydi, mahsulot sifatini oshiradi va uning narxini pasaytiradi, uskunalardan samarali foydalanish ko'rsatgichlarini yaxshilaydi, ishlab chiqarish braklarini va chiqindilarini kamaytiradi, baxtsiz hodisalarni oldini oladi va texnologik jarayonlarning samaradorligini oshiradi.

Shu o'rinda biz "ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish" termini haqida to'xtalishimiz darkor, chunki ko'plab biznes jarayonlari va nazariy fikrlar turli tarmoq va sohalar fonida juda xilma-xil izohlanadi. Misol uchun hozirgi vaqtda ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish: mashinasozlikda-avtomobillarni bo'yashda, avtozavod konveyerlarida metallni kesishda; qurilish ishlab chiqarishda – tuproq ishlarini robotlashtirish va avtomatlashtirishda, qurilish bloklari va elementlarini o'rnatishda, beton ishlarni avtomatlashtirishda, pardozlash uchun robot komplekslarida foydalanishda, hatto harbiy ishlarda ham qo'llaniladi.

XXI asr kelib jarayonlarini avtomatlashtirish gullab-yashnagan davrini boshladi hamda insoniyat jamiyati hayotiga to'liq kirib borishiga erishdi. Biz endi kompyuterlar, mobil telefonlar, kontrollerlar, mikroprotsessorlarsiz o'z hayotimizni tasavvur qila olmaymiz.

Bularning barchasi XX asrning 80-yillari boshidan elektronika va mikroelektronikaning jadal, inqilobiy rivojlanishi natijasida mumkin bo'ldi. Bu borada mamlakatimiz olimlari H.P. Abulqosimov va boshqalar o'zining "Institutsional iqtisodiyot" nomli darsligida shunday yozadi "XX asrning ikkinchi yarmida rivojlangan mamlakatlar innovatsion sohalar ustuvor bo'lgan post industrial jamiyatni yaratdilar. Bu iqtisodiyot innovatsion iqtisodiyot deb ataldi, chunki innovatsiyalar iqtisodiyotning barcha sohalarida va jabhalarida yaratildi va ishlatildi Natijada innovatsiyalarni ommaviy ishlab chiqarish va innovatsion iqtisodiyotni shakllantirishning asosiy kaliti – yuqori malakali va ijodiy inson kapitali to'plandi" [2; 434 b].

Shu o'rinda yana shuni ta'kidlash kerakki biznes jarayonlarini avtomatlashtirish barcha sohalarga tegishli va har bir sohaning rivojini belgilaydi misol uchun respublikamiz iqtisodchi olimlaridan N.A.Mavrulova "Sug'urtada axborot texnologiyalari" nomi o'quv qo'llanmasida sug'urta biznesni avtomatlashtirish haqida shunday fikr bildirgan "O'zbekiston sharoitida sug'urtani rivojlantirishning o'ziga xos xususiyati va tez sur'atlarda o'sishi, sug'urta tashkilotlari oldida turgan qator rivojlanish muammolari sug'urtalashni avtomatlashtirishni zaruratga aylantirmoqda. Shu bilan birga, sug'urta faoliyatini avtomatlashtirish uchun dasturiy ta'minot nafaqat sohaning o'ziga xos xususiyatlarini aks ettiradigan va ushbu muammolarni hal qiladigan, balki sug'urta kompaniyasi faoliyati samaradorligini oshirishni ta'minlaydigan talablarga javob berishi kerak [3; 4 b].

Fransuz yozuvchisi Viktor Gyugo bundan 150-yildan oldin biznes jarayonlarini avtomatlashtirish muammolari haqida fikr yuritgan edi [4], demak o'sha davrlarda ham jarayonlarni avtomatlashtirish masalasi dolzarb bo'lib hisoblangan. Albatta, dunyodagi texnik va raqamli inqiloblar mehnat bozori holatida o'z aksini topadi. Kadrlar bo'yicha mutaxassislarining ta'kidlashicha, bunday faol innovatsion o'zgarish bir qator kasblarning yo'q bo'lib ketishiga olib kelishi mumkin [10]. Darhaqiqat, professional doiralarda jarayonlarni avtomatlashtirish ba'zi kasblarni "yeydi" yoki hatto ularning ba'zilari yo'q bo'lib ketishi sababli

ommaviy ishsizlikka olib keladi degan fikrlar ham mavjud. Ammo bu uydirma va haqiqatga mos kelmaydigan fikr deyidigan mutaxassislar ham bisyor.

Ma'lum bo'lishicha, agar biz ma'lum biznes jarayonlarini avtomatlashtirsak, ishsiz odamlar havzasini yaratamiz. Nafaqat malakali, e'tirof etilgan obro'li kishilar ish topa olmaydigan vaziyat yaratiladi, va bu havza barcha uchun tegishlidir degan qarashlar mavjud. Bunda haqiqat bordek tuyulishi mumkin, ammo bu muammoni birinchi, yuzaki ko'rinishidir. Biznes jarayonlarini avtomatlashtirish takomillashtirish va rivojlantirishning eng samarali hamda to'g'ri yo'ldir [5; 235 b]. Bugungi kunda o'zingizga savol bering, biz nimani modernizatsiya qilishga birinchi navbatda harakat qilyapmiz? Asosan, biz davriy, muntazam, ijodiy va intellektual yondashuvni talab qilmaydigan vazifalar haqida gapiramiz. Ammo inson robot emas, bu o'z tajribasi va hayotga qarashiga ega ijodiy shaxsdir. U ushbu ijodiy ehtiyojlarni amalga oshirishni xohlaydi, shundagina u o'zi bilan uyg'unlikda yashay oladi.

Optimist mutaxassislar biznes jarayonlarini avtomatlashtirishni farovonlik, jamiyat va turmush darajasini evolyutsion takomillashtirish yo'li deb bilishadi. Ishsiz qolish qo'rquvi mutaxassisning qobiliyatsizligi, ularning bilimlari, ko'nikmalari va salohiyatlariga ishonchsizlik tufayli yuzaga keladi. Agar mutaxassis strategik fikrlashga qodir bo'lmasa, u robot kabi harakat qilishga odatlangan bo'lsa, ha, afsuski, bu kishilar jarayonlarda chetda qoladi. Jarayonlarni avtomatlashtirish jamiyat rivojlanishining tabiiy bosqichidir. Formulali tarzda harakat qiladigan va o'ylaydigan odamlar o'zlarining samaradorligi haqida o'ylashga majbur bo'ladilar, ehtimol ular yangi kasblarni o'rganishlari va yangi ko'nikmalarni o'rganishlari yo'lini tanlashlari kerak.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolaning yozishdan belgilangan vazifalarni hal qilishda biznes jarayonlarini avtomatlashtirishning bo'yicha nazariyalar va tadqiqot, amaliyotda qolinayotgan usullar tahlil etildi bunda quyidagilarga asoslanadi: tizim va omili tahlili, funksional modellashtirish, ma'lumotlar tahlil etish va ekspert baholash. Bunda asosiy masala sifatida biznes jarayonlarini avtomatlashtirishning ehtiyoji va uning ijtimoiy-iqtisodiy imkoniyatlarini o'rganish belgilan olindi.

Natija va muhokamalar. Biznes jarayonlarini avtomatlashtirish-bu dasturiy ta'minotdan foydalanish orqali operatsiyalar, ma'lumotlar va resurslarni boshqarish imkonini beruvchi jarayonlarni boshqarish yondashuvi. Shuningdek, avtomatlashtirish zamonaviy ilmiy va texnologik taraqqiyotning yo'nalishlaridan biri sifatida tushunilishi kerak, bu o'z - o'zini tartibga soluvchi texnik vositalar va matematik usullar majmuasidir, o'z navbatida firma xodimlarini bevosita ishlab chiqarish, shuningdek, energiya, turli materiallar, mahsulotlar yoki axborotdan foydalanish jarayonlarida ishtirok etishdan ozod qilish uchun faol foydalanadi [6], [8].

Avtomatlashtirish qanday ishlashini tushunish uchun avval biznes jarayoni nima ekanligini tushunishingiz kerak. Bu biznesga ma'lum bir maqsadga erishishga yordam beradigan har qanday harakatlar ketma-ketligi bo'lishi mumkin. Avtomatlashtirish bilan birgalikda bu IT tizimlari, xizmatlari, dasturlari ishtirok etadigan bir qator bosqichlardan iborat takroriy operatsiyalarda tashkil topadi.

Masalan, biznes jarayonlari buyurtmani bajarish, arizani tasdiqlash, hisobotni qayta ishlash yoki yangi xodimni yollashni o'z ichiga olishi mumkin. Biznes jarayonlarini boshqarish tizimi bilan ushbu vazifalar odatda elektron pochta xabarlari, hujjatlar bilan ishlash, qo'ng'iroqlar va boshqa harakatlar zanjiri orqali amalga oshiriladi. Ammo odam ushbu

vazifalarni bajarayotganda, hatto kichik xato ham muvaffaqiyatsizliklarga hamda muddatlarning surilishiga olib keladi.

O'sish, rivojlanish, saralay o'zgarishlar har qanday biznesning maqsadidir. Biznes jarayonlarini avtomatlashtirish ushbu maqsadlarga erishishga yordam beradigan va biznesning turli yo'nalishlarini keyingi bosqichga olib chiqadigan strategiyalardan biridir. Buni ko'plab jarayonlar misolida ko'rish mumkin.

Mijozlar boshqarish. Kichik kompaniyalar uchun mijozlar ma'lumotlar bazalarini boshqarish ko'pincha qiyin, ammo maxsus xizmatlar hamda dasturlar ularni yangilab turishga yordam beradi va bu dolzarb vazifani hal etish imkoniyati yaratiladi. Kerakli ma'lumotlarga kirishni tom ma'noda bitta tugmani bosish orqali olish mumkin bo'ladi.

Marketing. Kompaniyalar biznes operatsiyalarini soddalashtiradigan va qayta tuzadigan ekotizimlarni yaratadilar. Buning uchun ko'pincha turli xil xizmatlar qo'llaniladi, ko'pincha bitta yechim boshqasiga birlashtiriladi [11].

Mijozlarni qo'llab-quvvatlash. Avtomatlashtirish vositalari mijozlarni qo'llab-quvvatlash bilan bog'liq ko'plab muammolarni bartaraf etadi: har qanday so'rov kuzatiladi va yo'qolmaydi. Kompaniyalar potensial va mavjud mijozlarni xizmatga yoki dasturga qo'shishlari mumkin, shunda ular xabarlar, bildirishnomalar orqali aloqalarni boshqarish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Vazifalar sonini kamaytirish. Biznes jarayonlarini avtomatlashtirish qo'lda ishlashni minimallashtiradi. Bu, masalan, xabarlar, minnatdorchilik xatlari, eslatmalar, rejalashtirish, mijozlarni boshqarish va boshqa vazifalarni yuborish uchun foydalidir.

Loyihalarni boshqarish. Avtomatlashtirish tufayli kompaniyalar vazifalar va amalga oshirish bosqichlarini kuzatishi mumkin. Loyihaga osongina kirish va ish qanday ketayotganini nazorat qilish mumkin bo'lganda qulay tizim yaratiladi.

Dolzarb masalalarni tezda muvofiqlashtirish. Avtomatlashtirish vositalarini joriy etish tasdiqlash zanjirini qisqartiradi va natijada bu jarayonni tezlashtiradi. Dunyo iqtisodiyotining yuqori sur'atlarda rivojlanishi xamda uning xususiyatlari korxonalar faoliyatining professional yondashuvni talab qiladi [9].

Savdo bo'limi uchun tahlil vosita. Savdo menejerlari noyob ma'lumotlarga ega bo'ladi (real vaqtda reja-fakt tahlili va boshqalar). Ma'lumotlar ichidan keraksizlarini o'z vaqtida aniqlash va murakkabliklarni aniqlash hamda yo'q qilish, ko'proq sotishga yordam beradigan ma'lumotlardan foydalanishni joriy etish.

Samarali aloqa. Biznes jarayonlarini avtomatlashtirish biznesga umumiy samaradorlikni oshirishga yordam beradi. Barcha jarayonlar birlashtirilgan va aloqa uzilishlari to'xtaydi.

Xatolarni kamaytirish. Avtomatlashtirilgan vositalar odatda odamlarga qaraganda aniqroq. Ular insonning samarasizligi va xatolari bilan bog'liq qimmat xarajatlardan qochishga yordam beradi. Bunday vositalardan foydalanish uzoq muddatli istiqbolda boshqaruv xarajatlarini tejashga imkon beradi.

Siz deyarli har qanday biznes jarayonini avtomatlashtirishingiz mumkin. Ko'pincha, bu jarayonlar sotish, sotib olish, xodimlarni boshqarish, mahsulotni ishlab chiqish, inventarizatsiyani kuzatish, logistika va etkazib berish, o'qitish, IT, ishlashni boshqarish, ma'lumotlarni tahlil qilish va xavflarni baholash bilan bog'liq.

Avtomatlashtirish kompaniya ishini soddalashtiradi, uni boshqarishga imkon beradi va mahsuldorlikning o'sishiga hissa qo'shadi. Bundan tashqari, biznes jarayonlarini boshqarishni avtomatlashtirish tizimlari kerak bo'lganda takomillashtirish orqali ularni tezda boshqarishga yordam beradi. Avtomatlashtirishning yuqori darajasi jarayonni aqlli tahlil qilishning zamonaviy texnologiyalaridan foydalangan holda umuman korxonada faoliyatini optimallashtirishning asosiy omilidir [7].

Avtomatlashtirishni amalga oshirishdan oldin, sizning kompaniyangiz nima uchun kerakligini tushunish muhimdir. Muayyan jarayon qanday ishlashi haqida to'liq tasavvurga ega bo'lishga harakat qiling, mavjud infratuzilma va biznes imkoniyatlarini tushunib oling.

Jarayonlarga va umuman biznesga ta'sirini to'liq baholamasdan avtomatlashtirishga o'tish ko'pincha rivojlanishni va samaradorlikning pasayishiga olib keladi. Deyarli har bir takrorlanadigan biznes jarayoni qulay vositalar yordamida avtomatlashtirilishi mumkin va kerak:

- xabarlarini jo'natish;
- mijozlar bilan aloqa qilish jarayoni;
- marketing kampaniyasini rejalashtirish va ishlab chiqish jarayoni;
- ishga qabul qilish jarayoni;
- dasturiy ta'minotni ishlab chiqish jarayoni;
- jamoa bilan hamkorlik;
- natijalarni kuzatish va takomillashtirish;
- hisobotlarni tarqatish va saqlash;
- mijozlarga xizmat ko'rsatishda muammolarni hal qilish;
- ish haqi.

Jarayonni tahlil qilgandan so'ng, siz biznes maqsadlariga mos keladigan texnologiyani tanlashga o'tishingiz mumkin.

Siz tanlagan avtomatlashtirish turi oxirgi foydalanuvchilarning ehtiyojlarini hisobga olishi kerak. Barcha manfaatdor tomonlar o'zgarishlardan mamnun bo'lishlari kerak. Biror jarayonni avtomatlashtirish uchun ishlash usulini butunlay o'zgartiradigan tizimlarni qo'llashdan mantiqiy ma'no yo'q. Aksincha, u allaqachon ishlatilgan vositalarni takomillashtirishi kerak.

Amalga oshirish bosqichida texnologiya o'rnatiladi. Shu bilan birga, siz bir qator vazifalarni bajarishingiz kerak, shu jumladan funksiyalarning batafsil ro'yxatini yaratish, foydalanuvchilarni o'qitish va kirishni ta'minlash. Texnik yordamdan foydalanish juda muhimdir. Yakuniy bosqich "to'siqlarni" va jarayonga xalaqit beradigan barcha omilarni topishga qaratilgan bo'ladi. Keyinchalik, kamchiliklarni tuzatish uchun zarur chora tadbirlar rejasi yaratiladi.

Xulosa. Har bir biznes sohasi noyob bo'lganligi sababli, avtomatlashtirishni joriy yetish butun sohaga ham, ish qoidalariga ham individual yondashuvni talab qiladi.

Lekin bizningcha barcha biznes jarayonlarini avtomatlashtirishni uchta asosiy bosqichga bo'lish lozim:

Asosiy — kompaniyaning daromadiga bevosita ta'sir qiladigan, bu kompaniyaning asosiy faoliyatini ifodalaydi: ishlab chiqarish, sotish, marketing, mijozlar bilan ishlash.

Qo'llab quvvatlash — bu to'g'ridan-to'g'ri kompaniya daromadga ta'sir qilmaydi, ammo ularsiz ishlash imkonsiz bo'ldi: kadrlar, buxgalteriya hisobi, texnik yordam bo'limi.

Boshqaruv — biznesni boshqarishga imkon beradi, bu kompaniyaning maqsadlari, strategiyalari va rivojlanishini rejalashtirish bilan bogʻliq tashkiliy biznes jarayonlarini oʻz ichiga oladi.

Avtomatlashtirish biznes hajmidan qatʼi nazar ishlatilishi mumkin. Biroq, hamma ham murakkab avtomatlashtirishga muhtoj emas.

Bozorda mavjud boʻlgan tayyor yechimlar kichik biznes uchun juda mos keladi-individual loyihani yaratish va katta miqdorda sarmoya kiritish mantiqiy jihatdan shart emas. Yirik kompaniyalar koʻpincha individual jarayonlarni yagona integratsiyalashgan tizimga avtomatlashtiradilar. Bunday hollarda standart yechimlar yetarli emas, shuning uchun jarayonlarni avtomatlashtirilgan tizimi buyurtma asosida yaratiladi. Agar biz yirik korporatsiyalar haqida gapiradigan boʻlsak, unda ular avtomatlashtirish tufayli ular muvaffaqiyatga erishish imkoniyatlari kengaymoqda. Bu yerda kompaniyani toʻliq modernizatsiya qilish uchun yechimlar tanlanadi, bu barcha jarayonlarga chuqur shoʻngʻishni va individual yechimni yaratishni talab qiladi.

Soʻngi xulosa sifatida shuni aytish mumkinki biznes jarayonlarini avtomatlashtirish-bu yaqin kelajakda biznes tayanishi kerak boʻlgan asosiy omildir. Raqobat endi biznes samaradorligi, tezlik va xizmat koʻrsatish nuqtai nazaridan kelib chirib shakllanadi.

Agar ilgari avtomatlashtirish faqat yirik biznes uchun mavjud boʻlgan boʻlsa, endi bu rivojlanish vositasi va kichik biznes uchun ham zarur. Shuning uchun, zamonaviy axborot texnologiyalariga barcha biznes vakillari uchun zaruriy ehtiyojga aylanib boʻldi. Ammo shuni unutmaslik kerakki, texnologiyaning samaradorligi ularni boshqaradigan odamlarga bogʻliq.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Schaefer, R., Schmidt, H. M. A., Ravasi, G., Mozalevskis, A., Rewari, B. B., Lule, F., ... & Dalal, S. (2021). Adoption of guidelines on and use of oral pre-exposure prophylaxis: a global summary and forecasting study. *The Lancet HIV*, 8(8), e502-e510.
2. InstitutSIONAL iqtisodiyot: darslik./ Н.Р. Abulqosimov, В.В. Berkinov, М.Н. Abulqosimov, А.Т. Umarov, А.А. Qulmatov – Т.: “LESSON-PRESS” nashriyoti”, 2021. – 511 b.
3. N.A.Mavrulova. Sugʻurtada axborot texnologiyalari (Oʻquv qoʻllanma).. – Т.: “Nihol print” OK, 2022. – 120 b.
4. Ботнарюк, М. В., & Классовская, М. И. (2020). Цифровые технологии: новые решения в управлении бизнес-процессами в транспортной логистике. *Морские интеллектуальные технологии*, 4(4), 73-78.
5. Щербаков В.В. Автоматизация бизнес-процессов в логистике: Учебник для вузов. Стандарт третьего поколения / В.В. Щербаков, А.В. Мерзляк, Е.О. Оглы. — Санкт-Петербург : Питер, 2020. — 464 с.
6. Kudbiev, D., Tursunova, D., & Qudbiyev, N. (2022). Buxgalteriya Hisobini Avtomatlashtirish Masalalari. *Journal of Integrated Education and Research*, 1(2), 107-112.
7. Морозевич Е.С., & Панфилов И.А. (2017). Process Mining как инструмент совершенствования бизнес-процессов. *Решетневские чтения*, (21-2), 228-229.

8. Раззакова, Д. (2022). Системы Автоматизации Бухгалтерского Учета-Основа Эффективного Управления Экономикой. *Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science*, 3(5), 62-67.
9. Razzaqova, D. A. Q. (2021). RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BUXGALTERIYA HISOBINI AVTOMATLASHTIRISHNING ROLI VA AHAMIYATI. *Scientific progress*, 2(8), 243-249.
10. Роздольская, И. В., & Исманов, И. Н. (2019). Стратегическая направленность разработки функционально-целевой модели институционального менеджмента как нового прикладного направления современного управления. In *Экономика и управление: инновационное решение проблем* (pp. 7-15).
11. Davlyatova, G. M., & Kurpayanidi, K. (2020). Marketing as the main factor in introducing innovative products to the market. *International Multidisciplinary. Research Journal*, 10(5), 430.
12. Davlyatova, G. M., & Abdullaeva, S. H. (2020). Economic perspectives of using the model "UNIVERSITY 3.0" in the education system of Uzbekistan. *Экономика и бизнес: теория и практика*, (2-1), 75-79.
13. DavlyatshaeV, A. A., & Temirkulov, A. A. (2022). Internationalization of the Educational Process in a Market Economy. *Journal of algebraic statistics*, 13(3), 3459-3464.
14. Давлятшаев, А. (2023). O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINING RIVOJLANISHIDA INVESTITSIYA RISKLARINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH. *Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences.*, 3(3), 78-87.
15. Abdullayeva, M. (2019). Яшил иқтисодиётни шакллантиришда энергия сарфини камаятиришнинг асосий жихатлари. *Архив научных исследований*.
16. Одинаев, Д. Ш. (2018). Жаҳонда «яшил иқтисодиёт» нинг энергетика соҳасига йўналтирилган инвестицияларнинг ҳозирги ҳолати таҳлили ва ривожланиш тенденциялари. *Экономика и финансы (Узбекистан)*, (7), 2-13.
17. Афанасьев В. Нам пора реально включиться в борьбу против угрозы глобальной экологической катастрофы - Россия вполне в состоянии стать локомотивом развития экологических технологий / В. Афанасьев // БОСС. Бизнес: организация, стратегия, системы. - 2013. - № 11. - С. 42-55.
18. IEA (2023), *Monthly Electricity Statistics*, IEA, Paris <https://www.iea.org/data-and-statistics/data-tools/monthly-electricity-statistics>

08.00.00 – Иқтисодиёт фанлари

Қаршиев Келдиёр Эшпулатович

Олмалиқ шаҳар хокимияти,
ҳоким ёрдамчиси

E-mail: kkeldiyor@gmail.com

ЎЗБЕКИСТОН СУҒУРТА БОЗОРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎЛЛАРИ ХИТОЙ ТАЖРИБАСИ АСОСИДА

Аннотация. Ушбу мақолада Хитой суғурта бозорини ривожланиш жараёнлари тахлили келтирилиб, Хитой суғурта бозорининг Ўзбекистон суғурта бозори билан қиёсий тахлили асосида Ўзбекистон суғурта бозорини ривожлантириш истиқболлари келтирилган. Ўзбекистон суғурта бозорида ҳаёт суғуртаси аҳамиятини ошириш бўйича таклифлар мавжуд.

Калит сўзлар: суғурта бозори, эркин савда, суғурта компанияси, ҳаёт суғуртаси, суғурта захираси, узоқ муддатли инвестиция, экспорт суғуртаси, суғурта бадали, суғурта портфели, шахсий суғурта, суғурта фаолияти.

Қаршиев Келдиёр Эшпулатович,

Алмалыкский городской хакимият,
помощник хакима

ПУТИ РАЗВИТИЯ СТРАХОВОГО РЫНКА УЗБЕКИСТАНА НА ПРИМЕРЕ КИТАЙСКОГО ОПЫТА

Аннотация. В данной статье представлен анализ процессов развития страхового рынка Китая, перспективы развития страхового рынка Узбекистана на основе сравнительного анализа страхового рынка Китая со страховым рынком Узбекистана, есть предложения по повышению значимости жизни страхование на страховом рынке Узбекистана.

Ключевые слова: страховой рынок, свободная торговля, страховая компания, страхование жизни, страховой резерв, долгосрочные инвестиции, экспортное страхование, страховая премия, страховой портфель, личное страхование, страховая деятельность.

Karshiev Keldiyor Eshpulatovich

Almalyk city government,
assistant to the mayor

WAYS OF DEVELOPMENT OF THE INSURANCE MARKET OF UZBEKISTAN ON THE EXAMPLE OF THE CHINESE EXPERIENCE

Abstract. This article presents an analysis of the development processes of the Chinese insurance market, prospects for the development of the insurance market of Uzbekistan based on a comparative analysis of the Chinese insurance market with the insurance market of Uzbekistan, there are proposals to increase the importance of life insurance in the insurance market of Uzbekistan.

Key words: insurance market, free trade, insurance company, life insurance, insurance reserve, long-term investments, export insurance, insurance premium, insurance portfolio, personal insurance, insurance activity.
